

Szerkesztőség és kiadóhivatal
 hová a lapba szánt kéziratok
 — reklamációk és —
 előfizetési pénzek küldendőők
 — **Maros-Vásárhely,** —
 Szentgyörgy-utca 9. szám.
 — ref. lelkészi lakás. —

VASÁRNAP

EGYHÁZTÁRSADALMI KÉPES CSALÁDI LAP.

FELELŐS SZERKESZTŐ:
TÓTHFALUSI JÓZSEF,
 ref. lelkész.
TÁRS SZERKESZTŐ:
PAÁL GUSZTÁV,
 ref. koll. tanár.

KIADJA:
 Az Erdélyi Ref. Egyházkerület
 „Egyházi Ertekezlete“

Megjelenik:
 minden vasárnap.
ELŐFIZETÉSI AR:
 Egy évre 4 kor. Negyedévre 1 kor
 Fél évre 2 kor. Egy szám ára 10 fill

A protestáns egyház szenvedései a multban, s a haza iránti szolgálatai.

Az érdemnek az útja mindig szenvedéseken megy keresztül, aminthogy győzedelemhez is mindig csak véres csatákon keresztül lehet eljutni. A ki önérdemével magas helyre emelkedett, az lelke gondolataival, szíve vérenek legdrágább érzelmeivel fizetett meg ezért.

Isten úgy rendelkezett az ő világában mindenfelé, hogy a dicsőség útja meredek ösvényeken vezessen át, hogy az érdemnek elismertetése magas sziklák tetején lakozzék, melyért aztán nehéz töredelemmel, sok testi és lelki fáradság után lehet csak feljutni, hogy az az elismertetés az embernek nyugodtan élvezett birtoka lehessen.

A protestáns egyházak, közelismerés szerint, úgy állanak e földi világban, mint faklyahordozói a világosságnak, mint a szabadság szent eszméjének letéteményesei, s mint záloga és biztosítéka minden haladásnak, minden tökéletességnek.

Ámde mennyi, óh, mennyi szenvedésen kellett keresztülmenniök a protestáns egyházaknak addig, míg ki tudták vivni az emberiség társadalmi életében azt a helyet, melyre Isten kegyelméből immár feljutottak.

A legtöbb protestáns egyház vértanuk egy-

háza is egyszersmind, mert talán nincsen olyan protestáns egyház e földön, melynek tagjai közül többen el ne hamvadtak volna füstölgő máglyákon, el ne pusztultak volna hóhér bárdja alatt, vagy meg ne haltak volna gyötrelmes szenvedések árjában, egyszóval, hogy vértanúivá ne lettek volna vallásos hitőknek, legszentebb benső meggyőződésüknek.

Olvassuk el a nemzetek történetét az utolsó évszázadokról, az olyan országok köréből, ahol a protestáns egyházzal, mint valamelyes hatalmi erővel mégis csak el kellett számolni, s bizton látni fogjuk, hogy mint jövődik ottléteért s életéért a protestáns egyház; látni fogjuk, hogy mindenfelé ki kellett annak ürítenie a szenvedések kelyhét, hogy minden olyan helyen fájdalom tűz- és vérkeresztségen kellett annak keresztülmennie.

Igy rendelte ezt az Isten, így hozta ezt magával az Ő bölcs akarata. Az arany is a kohó tűzében tisztul meg, Krisztus is az ő vére által tisztított meg bennünket a mi vétkeinktől. Egyes tengerek csigáiról mondják, hogy szenvedéseik közben termik meg a drágagyöngyöt.

Talán a protestántismusról is el lehet mondani azt, hogy a szenvedések tüze acélozta meg erejét s tette olyan szilárdá akarátát, hogy az adta meg jellemének ama rendithetetlen szilárd-

ságát, melyen többé a pokol kapui sem vehetnek győzedelmet.

Könyveket lehetne összeolvasnom a protestáns egyház sányaru szenvedéseiről, s arról a hősi bátorságról, amelylyel ez az egyház a véres üldöztetésekkel szembeszállott. Nagy vallásháboruk, évtizedes harcok küzdelmei vonulnak el lelki szemeim előtt távoli országok földeiről is, de nem kell messze mennem, hogy a protestáns egyház szenvedéseire rámutassak a múltban.

Hiszen hazánkban is kimondták a törvényt és a törvénynek ítélő szavát, hogy meg kell égetni az új hit követőit.

Hazánkban is fellobogott a máglyák szomorú fénye, amelyek tűzében hithű protestánsok teste hamvadott el. Tőlünk vitték gályákra a vallásukhoz hiven ragaszkodó protestáns lelkészeket és tanítókat, s a nagy protestáns fejedelmek a maguk seregeinek ezreit nemcsak a polgári, hanem a vallási szabadság diadalának reményében vezették a harcba.

Szenved a magyar protestáns egyház szégyenségével, szenved az örök küzdelem miatt, melyet a túlhatalommal szemben folyton vívnia kell; de a múltban kiállott minden szenvedései sem törték meg annyira erejét, hogy kétségbe kellene esnie jelen állapota miatt, s reménységgel ne lehetne tekintenie reá váró jövődjébe.

A hol a protestáns egyháznak van valami ereje, fényes és nagy szolgálatokat tett az mindenütt az illető hazának. Hogy csak saját hazánkról beszéljünk, jól tudjuk, hogy e nemzet polgári szabadságának kérdése, mióta csak van protestáns egyház e hazában, mindig a protestáns egyház kérdése is volt. Akik e haza népének szabadságát akarták elvenni, azok elsősorban mindig a protestáns egyházat akarták itt megsemmisíteni, s a kik a haza szabadságáért szállottak harcba, azok között az első sorokban mindig a protestánsok küzdöttek.

Hazánkban tehát már századok óta mindig a protestáns egyház a szabadság védbástyája, s bizony nagy szolgálatokat tett ez az egyház a hazának azzal, hogy fentartotta, védelmezte és terjesztette a meggyőződés, a lelkiismeret szabadságának szent elvét, amely azt tanítja nekem, hogy ne higgyek el és ne beszéljek soha olyat,

a mit csak a parancsoló erő akar rám kényszeríteni.

Megbecsülhetetlen érdeme a protestáns egyháznak hazánkban, mint másutt is, az, hogy a maga elvével lassanként átjárja az egész társadalmat, s ha hitben nem is, de erkölcsi elvekben mindenestre egységes emberiséget teremt, olyat, melynek lelkéből a szabadság szent elvét kiölni nem lehet, olyat, mely lelke érettségével eljut lassanként oda, hogy ne üldözze a másikként hívőket és gondolkozókat.

Avagy nem nagy szolgálatot tett-e a protestantizmus azzal is a nemzeteknek, avagy ezek között a mi hazánk népének, hogy fennhangon hirdette mindenha, s hirdeti ma is, úgy más országokban, mint a mi hazánkban: a türelem az emberi léleknek egyik legédesebb gyümölcse.

Szabadságot hirdet, türelmet prédikál tehát a protestáns egyház mindenfelé e föld határain. Harcra száll az a nemzetek polgári szabadságáért s a küzdelmek árjában megacélozza az emberek erejét.

Én Istenem, adj az én ifjúságomnak erőt, hogy hű és bátor harcosná nőhesse ő is ki magát a nagy, a dicsőséges protestáns elvek híveinek táborában.

A reformáció emlékűnnepén.

*Sötét nehéz idők jártak itt a földön,
Rémité a népet zsarnokság uralma;
A hívek lelkeit bilincsekbe verte
Az elbizakodott főpapok hatalma;
Csak eszköz volt a hit és az ősi vallást
Szent tisztaságából rég kivetköztették;
Mig áldott emlékét az Istenembernek
Mint hitvány portékát áruba vetették.*

*De örködött az Úr! Az egy örök Isten!
Ő hívta el harcra a választottakat.
Im a wormszi barát megihletett ajkán
Az Úrnak Igéje tiszta árral fakad.
Visszhangra lel a szó s miként a mennydörgés
Hangzik Kálvin ajkán a szent tiltakozás!
Övék a győzelem, a dicső emléknél
Kél a mi ajkunkon buzgó hálaadás.*

*Óh! De ma is sötét, nehéz napok járnak
Hitlenség tartja a lelkeket fogva:
Önzés, haszonlesés vezérlik a tettet,
Eréy és igazság a sárba tapodva;
Gunytt üznek a hitből, az Istent nem félik,
Törvényét, parancsát soha meg nem tartják,
Sárral dobálják a Megváltó emlékét,
S az ő istenségét nyiltan megtagadják.*

*De mi, akik hiszünk, ezen a nagy napon
Tegyünk az Úr előtt erős, szent fogadást,
Hogy hiven követjük a mi megváltónkat,
S róla szívvél, szóval bátran teszünk vallást.
Hallja a nagy Isten s fölemeli karját
Arra ki ellene, vakmerőn föllázad.
De örködik hiven az ő népe fölött,
S nem hagyja elveszni az igaz Egyházat!*

Szell Károly.

Hogyan fogjon a lelkész és tanító az egyháztársadalmi munkához?

I.

Írta s előadta Marosvásárhelyen 1908 szeptember 11-én tartott szociális cursuson PÁLÓCZI HORVÁTH ZOLTÁN dr., budapesti ügyvéd, a Kálvin-Szövetég ügyvezető titkára.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Amint hazánk története a reformáció idejétől kezdve gyoros összefüggésben volt egyházunk történetével, éppen oly szoros kapcsolatban van egyházunk mai állapota az általános társadalmi és gazdasági helyzettel s éppen oly kapcsolatba hozható ma is az egész nemzet történetével.

Amint a XVI. századot a reformáció korának nevezték el, éppen úgy nevezhetjük az elmúlt évtizedeket a *valláserkölcsi, társadalmi és gazdasági hanyatlás korának*, melyet ma már Istennek hála — egy újabb reformáció — a társadalmi, közgazdasági, ugynevezett *szociális munka hajnala és az egyháztársadalmi felélnkülés* kezd követni.

Ez a felélnkülés azonban nem jött önkéntesen, mert a *conservativismus* (maradiság) és az *opportunismus* — (a létezővel való megalkuvás) — nem szereti a változásokat. De változtatni akartak sorsukon azok, akikre nézve legterheesebb az élet: a munkásosztály. Hogy *azután* ezeknek a vezérei olyanok lettek, akik nem ismertek el sem hazát, sem vallást s akik saját önös érdekeiket helyezték előtérbe és nem mi és nem a mi szellemi vezéreink, a mi tanítóink, lelkészeink, hogy a megindult mozgalom helytelen utakra tévedt s nem állt s nem áll semmiféle contactusban a vallással,

az evangéliummal és az egyházzal, annak igen t. közönség *mi magunk vagyunk az okai!*

Félvállról vettük ezeket a vallás- és nemzetellenes mozgalmakat egyrészt maradiságból, másrészt pedig azért, mert a való élettel lépést tartani nem tudtunk, sőt nem is akartunk. Ha tettek is e téren valamit, az csak ideiglenes, átmeneti és fél munka és legtöbnyire erőszak, de nem mentő társadalmi munka volt.

Nagy tisztelettel kell kiemelnem, hogy a földmívelési kormány volt az egyedüli, amely az élet úterére tette a kezét és a felvidéki ruthén-mentő és a székelyföldi akcióval, sőt egész politikájával kezdeményezőleg lépett fel a mentő és orvosló munka terén. A székelyföldi akció irányát itt Önök között mindenki ismeri s utalok a „Budapesti Hirlap“ május 17-iki számára, mely a közgazdasági rovatban részletesen közli ezen akció egész történetét és jövő irányát.

Általánosan ismert dolog, hogy ez akcióra nem a gazdasági viszonyok kedvezőtlen volta, de a nép tudatlansága s a vezetés hiánya miatt volt főkép szükség. Ezt tudva, a földmívelési kormány készséggel nyújtott segédkezet most is arra, hogy ezen szociális cursus létrejöhön s ezért támogatta ezt anyagilag is, amiért hálánkat fejezem ki úgy a földmívelésügyi kormánynak, mint a székelyföldi kirendeltség itt jelenlévő képviselőinek.

A társadalmi eszmék végre viszhangot keltettek már az egész kormányzásban s örömmel nézhetjük végig az 1906—08. évek törvényhozását, melynek törvényei telve vannak az élethez simuló szociális alkotásokkal és pedig a kormányzás minden ágában.

A nép szellemi vezetésének eddigi elhanyagolása folytán egyszerre támadt fel a keserü felélnkülés; csak azt láttuk meg, hogy pusztulás van mindenfelé. A nép nem hallgat többé arra sem, aki kenyeret ad neki, nem hallgat tanítóira, lelkészeire, szembeszáll a felsőbbekkel, alá van ásva az öregek, a felsőbbek, sőt magának az Istennek tisztelete, a nép hallgatja és követi az ujkori álapostolokat, a külföldről bevándorló igazgatókat. A vasut, a posta millió számra közvetíti a mérgező íratokat, melyek már az ifjuságnak — és sajnos, a középosztály *fiatalságának lelkét is megmételtyezték*, — az erkölcsi színvonal alaposan lesülyedt, a régi aranyborjunak áldoz a nép és az egész társadalom.

Az anyagiság, az én, az önzés, a maga előhaladása lett a jelszó, eltűnt a szerénység, a szemérem, a hazafiság és vallásosság egyaránt, hódít a játékszenvedély: a *tözsde, a kártya, a löverseny* s egyéb szerencsepróba, ezek közé a kivándorlási düh a társadalom és a nép minden rétegében.

Pusztit a pálinka, az uzsora egész vidéken — a legirtózatosabb testi és lelki betegségben sorvad a társadalom. — Egyes vidéken az „egyke“ (az egy gyermekrendszer) másokon a kivándorlás, — másokon ismét a tüdővész irtja sorainkat — és irtja a legjobb,

a legerősebb magyar népet, a magyar parasztot, a földművelő osztályt, amely eddig minden nemzet népénél józanabb, erkölcsösebb, munkabíróbb, értelme-
sebb és hazafiasabb volt.

Volt — de lesz is! — ha mindannyian egyértelműleg hozzáfogunk haladéktalanul — *még ma* — a mentési munkához!

A munkát pedig o't kell kezdenünk, hogy azok, a kiket több észszel, több műveltséggel áldott meg az Ur, ismerjék fel végre nemcsak hallásból, mások beszédjéből, hanem saját maguk tanulmánya alapján a közvetlen közelükben dühöngő társadalmi, vallás-erkölcsi bajokat, hogy *akarjanak és tudjanak* is azokon segíteni.

Itt általános receptet adni nem lehet, — *tanuljunk, sokat tanuljunk, dolgozzunk* — de forgassuk a bibliát és imádkozzunk is munkánknak sikeréért.

Az egyes ember önmagában jóformán tehetetlenül áll a tömeggel szemben, ha még oly ékesszóló is, ha még oly emberséges, ha meg oly szigoruan erkölcsös és vallásos is s ha bármily jó példával jár elő, ha bármennyire dolgozik a nép javaiért. — Ezért kell szövetkeznünk — a közös cél érdekében s erre való a *Kálvin-Szövetség*.

Az alapszabályok világosan tűzik ki a célt a 3. §-ban, mely ekkép hangzik: „A szövetség célja a magyar kálvinista (református) egyház hiveit — a szociális érzék fejlesztése és a vallásosság megerősítése által — a társadalmi bajok felderítése, megelőzése és orvoslása végett *egyesíteni*. További célja: ezen hivatástársadalmi munkára — az evangéliom s Kálvin szellemében a szeretet, a puritán egyszerűség s a helyes jog- és kötelességérzet segítségével — *előkészíteni, kiképezni, nevelni és rábírn*.”

Hallottam olyan ellenvetést, a mikor még a Szövetség csak csirájában volt, hogy az *egyházon* kívüli társadalmi szervezkedés felesleges, mert elvégzi az egyház a maga hiveivel a dolgát. Igen ha elvégezné, — de nem végzi — és nem is végezheti! Mert az egyházi fők administratív teendővel vannak agyon halmozva, — a hivatalos egyházi gyűléseken közigazgatnak s a társadalmi munka háttérbe szorul. Ezen próbáltak ugyan segíteni derék lelkészeink az egyházi értekezletekkel — de itt is csak eszmék, — és újra eszmék merültek fel — az életre kevés kihatással — és úgy állunk, hogy lassanként kisiklik az egész gyülekezet a lelkész kezeiből — ott marad az üres templom! —

A lelkész és tanító egymagában nem is érhet célt, ha nem állanak mellette a gyülekezet jobbjai s nem segítenek neki munkájukban. — A legtöbb lelkész és tanító elvégezve a teológiát s illetőleg a képezdét, elszigetelve áll meg falujában. Sokan nem mondom lelkesedéssel, de folyton lankadó lelkesedéssel próbálgatnak, mignem belefáradnak s az élet apró bajai között maguk is — észrevétlenül — vagy bele-

sodródnak a mindennapi életbe, fásultan és kedvetlenül, — vagy maguk sem hisznek abban, hogy az *evangéliom ereje él ma is és csodákat képes művelni*.

Ezért kell szövetkeznünk, hogy a gyenge, — az erőtlen, a lankadó se eshessék el a fáradalmas munkában, hogy a Szövetség erősítse, tanítsa, megnyerje, nevelje azokat is, a kik eddig távol állottak, vagy közönyösen nézték az egyház hajójának folytonos súlyledését; mert az egyházat a világiasság — ez a paradicsomi ördög — már már végleges pusztulással fenyegeti.

Az első feltétel tehát az, hogy magunk szemlélődjünk, tapogatózzunk, tanuljunk — s derítsük fel mik az egyházközség bajai s menjünk el annak alapokáig, — a mit mindig a *vallás-erkölcsi élet lazulásában* fogunk végeredményben megtalálni. A hol hiányzik a hit, — ott jön a *kétségbeesés* — s ezt követi a *lázongás* önmagunk, az emberek s a társadalom ellen, — azután a *kísértes* s az anyagi világ minden csábítása, szerencsepróbálgatás, dologtalanság, az izgatók iránt nagyobb bizalom, eltávolodás az egyháztól, a vallástól, a vagyonosok elleni gyűlölködés, a paráznság, bujálkodás, dobzódás — szóval a *teljes lelki és erkölcsi lesüllyedés és a végleges züllés és pusztulás*.

Nagy feladat vár a lelkészekre, tanítókra és jegyzőkre. Hogy miért ezekre? A felelet egyszerű. *Ki más legyen a nép szellemi vezére*, ki van hivatva az ő népét mindenféle bajban támogatni, más, mint azok, akik vele együtt élnek s akik náluk tauntibbak.

Legsúlyosabb teher a lelkész vállán fekszik, mert öneki nemcsak a földi bajokban kell tanácsosal, okos szóval előljárni, de a népnek lelkét is meg kell ragadnia és Istenéhez vezetnie. *A lelkész szó* maga magyarázza meg, *hogy más nem lehet a falu, a gyülekezet szellemi vezére, mint a pap*.

Röviden kitérek arra, hogy a *lelkész- és tanítóképzés megváltoztatása* ma a legsürgősebb feladatok közé tartozik. Tulságos sok dogmatikával, s tulságos kevés gyakorlati érzékkel bocsátották eddig az élet nagy útjára leglelkesebb leghivatottabb theologusainkat is. Az első akadály láttára aztán meg kellett hogy rettenjenek s az élet sok apró akadályja lassanként morzsolta lelküket, szerettek volna segíteni, de nem tudtak s lassanként érzéketlenné kellett válniok az *ideálok* iránt. Kemény igazságok ezek, de szent meggyőződéseim szerint igazságok. Így volt nemcsak nálunk, hanem így volt a róm. kath. lelkészekkel és tanítókkal is.

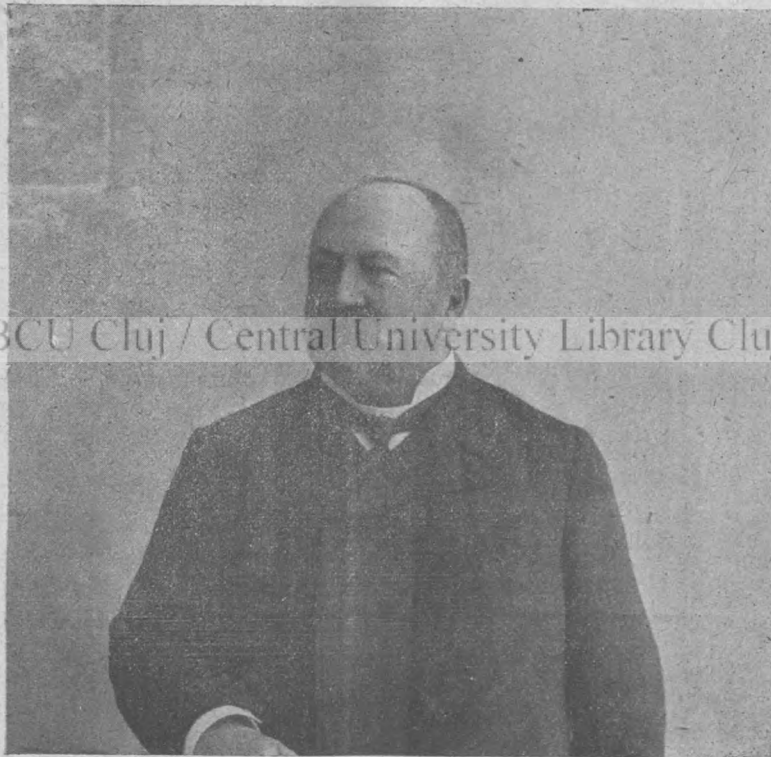
Ma azonban a római egyházban másképen van, *ma már a kath. teológiákon szociális tanfolyamok vannak*, melyeken gyakorlatilag tanítják a leendő lelkészeket, hogy miképp lehet a gyülekezetet vezetni, miképpen lehet földi bajaikban is a hivatást támogatni. Egy két ujnyi vastag könyvben le vannak írva mindazon intézetek és intézmények, ahol segítséget lehet kapni az élet különféle szükségleteihez képest. Különféle gya-

korlati kérvénymintákkal s utbaigazításokkal van telve a könyv többi része, melyek tájékoztatást nyújtanak a legkülönbébb állami, közigazgatási, adó stb. ügyekben, valamint szövetkezeti dolgokban is. Mi nem vagyunk oly gazdagok, hogy ilyen vastag könyvet összeálthattunk, *de a Kálvin-Szövetségnek első teendői közé fog tartozni egy ilyen „Tájékoztató“-t a lelkészek és tanítók kezébe adni.* A legtöbb falusi ember u. i. még az őt érdeklő dolgokban sem néz utána s nem kíséri figyelemmel az élet folyton változó fejleményeit. A mindennapi életküzdelem közepette erre vagy nem ér rá, vagy közönyössé lesz. Jellemző indolentiánkra, hogy pl. egy erdélyi lelkész, akinek congruájából évenként 10 koronát a kolozsvári szeretetház javára levontak s évenként megkapta a jelentést, nem volt tájékozva arról,

geket okozni, hogy mindenütt rendszeres gazdasági curzusok legyenek.

A jogi ismeretekre nézve — ott, ahol jogakadémia van, szintén könnyen fog menni a dolog. A közgazdasági (szövetkezeti) *s sociológia curzusokról a Kálvin Szövetség fokozatosan fog gondoskodni.* De fogunk a nagyközönségnek, iparosoknak, munkásoknak is socialis curzusokat rendezni, mert a Kálvin-Szövetség egyik fontos eszköze éppen ezen curzusok tartása, amelylyel a hivek előkészítését, nevelését rábírását a társadalmi munkára, hathatósan előmozdítja. A socialis ismereteket fogjuk hírlapokban, folyóiratokban s mindenütt, ahol erre alkalom nyílik — s amennyire anyagi erőnk engedi — terjeszteni.

Ide vonatkozik az alapszabályok 4-ik §-ának a—d)

Deák Lajos kir. tanfelügyelő.

hogy leányát a szeretetcázba joga van beadni díjmentesen. Hogy tudna már mostan — különben is a gyakorlati életre való előképzés nélkül — hiveinek utbaigazítással szolgálni ügyes-bajos dolgaikban.

Azt hiszem, hogy az ilyen „Tájékoztató“-val számos szolgálatokat fogunk tenni s reméljük, hogy csak a parochiális könyvtárak egyik igen fontos kiegészítő részét fogják képezni.

A lelkész és tanítóképzést *gyakorlati ismeretek oktatásával ki kell bővíteni* közgazdasági és bizonyos jogi ismeretekkel kell a lelkészt és tanítót nagy utjára indítani. Különben gazdasági ismeretek tanulása tudomásom szerint a budapesti, kolozsvári és sárospataki theológiákon már be van vezetve s nem fog nekészsé-

pontja, mely részletesen kifejezi, mily eszközök fognak rendelkezésünkre állani. Nevezetesen: A szövetség céljainak megvalósítására szolgálnak:

a) A socialis kérdések, az egyház és társadalom közti érintkezés tudományos és gyakorlati megvilágítása hírlapokban, evangéliomi szellemű folyóiratokban s mindenütt, ahol erre szóval vagy tollal alkalom nyílik.

b) Szövetségi lap vagy folyóirat létesítése s a már meglévő evangéliumi szellemű és irányu folyóiratok támogatása és terjesztése.

c) Felolvasások, vándorgyűlések és vallásos összejövetelek tartása, socialis tanfolyamok rendezése és ilyeneknek kezdeményezése.

d) Szövetségi évkönyv, a szociális kérdésekről szóló és vallásos szellemű művek kiadása, ilyen művek kiadásának elősegítése s az idvágó irodalom fejlesztése, támogatása.

Az a kérdés már mostan, *hogyan kezdheti meg a lelkész, a tanító a munkát* a maga egyházközségében, hogyan nyer erre erősítést a Káivin-Szövetség által? A jegyzőkről nem szólok, mert azok közigazgatási teendőik közepette a népelet más oldalát vannak hivatva megragadni s őket a *Magyar Gazdaszövetség* (VIII. Szenkirályi-u. 40), amely máris nevezetes eredményeket ért el, van hivatva inkább megnyerni. Egyébként ajánlom a jelenlévők figyelmébe a Gazdaszövetség kiadványait s ezek között első sorban a *Falu boldogsága* című művet, (írta Liptay Albert), mely gyakorlatilag mutatja meg a népnek boldogulására való vezetését és ajánlom a Majláth József gróf által írt *A tanító szociális feladatai* című kiadványt is.

Minden községben van intelligens ember vagy a nép fiai között olyan, akire a többi jobban hallgat. Ezeket kell első sorban az egyháztársadalmi munkának megnyerni. Minden községben van egy *iskola* vagy egy olyan *helyiség*, ahol többen összegyűlhetnek, ahol az élet apró bajait meg lehet beszélni. A templomi szónoklatok ma már — sajnos — nem elégségesek a nép megnyerésére. De a vásár- és ünnepnap isteniszteletet nem is meríti ki a lelkész — s a napi iskolázás — a tanító feladatát és kötelességeit. Nézetem szerint a lelkész és tanító kötelessége a népet a *templomon és iskolán kívül segíteni*, tapintattal vezetni s minden hónapban egyszer, később gyakrabban, talán — a téli időszakban — minden héten is *összehívni* azokat, akiket beszédközben alkalmilag az ügynek megnyert — barátságos beszélgetésre. Jól esik a nép lelkének, ha vele foglalkoznak!

Mihelyt az egyház és vallás iránt érdeklődő néhány hívő van, (mert *az egyenként való megnyerésre* és nem gyűléseken való propagálásra helyezem a súlyt), ezeken a bizalmas összejöveteleken *szóba kell hozni az emberek bajait*, körülményeit, mert szívesen veszik, ha ezeket feltárhadják a lelkész előtt. Ebből a beszélgetésből érdekesen lehet ráterelni az embereket a napi eseményekre, az egyház helyzetére, bajaira. Minden lelkésznek jár *egyházi lap*, ezekből a híveket érdeklő dolgokat minden nehézség nélkül lehet — kiválogatva — elolvasni, a napi eseményeket pedig mindig az evangéliom álláspontjaiból nekik megvilágítani, kimutatva, hogy minden megtörténtnek alapja az emberek hibájában, bűnében vagy erényében rejlik s az *örök Isten az, aki mindennapi életünkben közöttünk jár*. Minden hír más szempontot nyer a hallgató szemében, ha azt evangéliomi szempontból megvilágíthatjuk. Így alakul meg önkéntelenül egy *szűkebb kör*, amiből a *vallásos egylet*, ha kevés a ref. lélek — *olvasó egylet* fejlődhetik s *innen kell kiindulnia aztán minden további munkának*.

Ebben a kis körben el lehet hinteni azokat a magvakat, melyek terebélyes és gyümölcsöt hozó fává fejlesztik az egyes gyülekezeteket s az egész kávinista egyházat.

Ez a kis kör azután rohamosan fog nőni, mihelyt a nép abban lelki táplálékot nyer, mely után áhítozik. Én ismerem a népet s tudom, hogy szeretne világosabban látni!

Hasznos szolgálatot tehetnek majd a lelkésznek a Protestáns Irodalmi Társaság *Koszoru füzetei*, amelyek olcsók s könnyen beszerezhetők fokozatosan (Hornyánszky Viktor könyvnyomdája Budapest, VI., Aradi-utca 14 és Kókay Lajos könyvkereskedő Budapest, IV., Károly-utca.) A Lorántffy Zsuzsánna Egylet *Olajág* című (Budapest IV., Só utca 8), a Vargha Gyuláné által szerkesztett *Mustármag* című (Budapest II., Bimbó-utca 10) havi füzetek vallásos áhitattal tele olvasmányokat tartalmaznak, különösen nők számára; a Ref. Ifjúsági Egylet *Ébresztő* című havi füzetei az ifjúság körében erősíthetnek. Ezen folyóiratok olcsón, évi 2 korona előfizetés mellett rendelhetők meg s az egész hónapra való *bibliai részletek* vannak mindenikben kidolgozva. Ha a lelkész és tanító *egyebet nem tesz mint ezekből olvas* s a bibliai részekből minden összejöveteleken röviden magyaráz, máris előbbre vitte a gyülekezetet s egyházunk ügyét. Fokozatosan a *Londoni Tractátus Társaság* (Budapest V., Hold-utca 3) s *Urbán Reinhold* eperjesi könyvkiadó vallásos kiadványai is beszerezhetők, úgy hogy a legkülönbébb intelligenciájú hívek lelki szüksége is kielégíthető lesz. (Folyt. köv.)

Dr. Ravasz László elnöki székfoglaló beszéde
a kolozsvári Bethlen Gábor kör alakuló közgyűlésén, 1908. okt. 3-án.
Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Köszönöm a Bethlen Gábor Kör bizalmát, amelyvel engem ez ideig elnökéül elhívni szíves volt. Én a bizalmat nemcsak egyszerű érzésnek, hanem munkának, vállvetett dologtevésnek gondolom. E Kör tagjai csak akkor fognak igazán bizni bennem, ha nemcsak hallgatják a szavamat, hanem követnek is; bennünket ne csak az ideálok közössége, vagy a közös gondolkodásmód kössön össze, hanem fűzzön egymáshoz a legerősebb kapocs: a közös küzdelem bajtársi köteleke. Ha a Bethlen Gábor Kör minden egyes tagja szíve belsejében valóban keresztyén lepne, programmbeszédet tartanom egészen fölösleges volna. De a Bethlen Gábor Kör tagjai között bizonyára vannak olyanok, akiket más ideálok hoztak a mi zászlónk alá: talán a politikai szabadság; a hazafiság; egyházi célok szolgálata stb. Ezeknek szeretném kimutatni, hogy mindazokat az eszményi célokat, amelyek ifjú lelküket eltöltik és törekvéseiknek magasabb irányt, életüknek nemesebb tartalmat adnak: nemcsak magában foglalja,

de sokkal tökéletesebben és felségesebben fejezi ki a Bethlen Gábor Kör, mikor ifjuságunk életét evangéliumi alapokra akarja fektetni és jézusi erővel akarja áthatni.

Kétségtelen igazság, hogy a mi nemzetünket nem fogjuk megmenteni csak magyar iparral, csak corpus jurissal, csak magyar nyelvvél, csak sociologiai vagy másnemű panaceákkal, mert a mi nemzetünket mással, mint erkölcsi regenerációval, megtartani nem lehet. Minden egyéb másodlagos, vagy eszközi jelentőségű, amelynek önmagában nincs értéke, mert egy nemzetnek legfőbb java ethikai értékeiben rejlik. Magyarországot csak a szívek útján lehet nagygyá tenni. Aki hazáját szereti: jellemeket neveljen neki s ezt a munkát kezdje el önmagán.

Ha pedig az erkölcsi regenerációban látjuk az egyetlen utat, amelyet lelkiismeretünk ellenmondást nemtűrő parancsban kijelöl: azt az erkölcsi értékrendszert kell önmagunkra kötelezőnek tartanunk, amely a legmagasabb, az abszolnt igaz és jó. Ez pedig csak egy lehet: a Jézus mennyei Atyjában való élet, az evangelium szerinti keresztyénség. A názáreti Jézus örök személyiségének hatalma alá akarjuk helyezni a szíveket, az életet, mert csak ez a hatalom képes a szíveknek igazi békességet és az életnek örökkévaló értéket adni. Az ő személyiségéből áradnak a legnemesebb ethikai erők és egyedül ő lehet a mi szellemi életünknek vezérlő hatalma. E világon minden elavulhat, a haladó emberiség mindenből kiábrándulhat, de a Jézus tanításainak mennyei igazsága és az ő életének példaadó ereje érvényességéből soha egy szemernyit sem fog veszíteni.

Jézus a teljes életeszmeny. A részideálokat nem zárja ki, sőt követeli, mert a magyar keresztyén ember százszor inkább fog küzdeni a nemzeti lét minden értékgyarapodásáért, mint az, akinek a lelkét csak egy apró cél, egy apró eszmeny tölti be.

Ezt a munkát pedig, amelyben nemzeti létünknek legdrágább érdeke fekszik és amely egyénileg mindnyájunknak legdrágább javait és legszentebb törekvéseit foglalja magában, azért kell az ifjúsággal az ifjúságban vinni véghez, mert akié az ifjúság, azé a jövő. Magyarország, gyermekei szíven át kerül a Jézus ethikai hatalma alá.

Be kell látniok az embereknek, hogy igazán emberré csak a Jézus társaságában lesznek, hogy az evangelium az egyetlen hatalom, amely meg tud menteni attól, hogy ne legyen egész életünk silány vegetálás, hanem legyen magasabb, nemesebb erőben gazdag élet. A Bethlen Gábor Kör programjában ki van mondva az a nagy törekvés, hogy azzá legyen az ember, amivé lennie kell az ő magasabb, eszmenyi rendeltetése szerint. Az a gyermekded hit, amelyet úgy hoztunk föl a főiskolába mint az anyai csókot és éppen úgy el is felejtettük, világosodjék meggyőződéssé, erősödjék életelvvé, amelyet megpróbált és igaznak talált a modern

tudományok kritikája és nyilvánvalóvá tett a benne rejlő ethikai érték. Milyen más lesz akkor a jogszolgáltatás, ha benne nemcsak a törvényesség formái elve, hanem az igazság tartalmi elve is, mint evangéliumi erő, érvényesülni fog. Milyen más lesz a közhatalom működése, ha benne nemcsak az erő fog nyilvánulni, hanem a szeretet nevelő hatalma. Milyen más lesz az orvos munkája, ha betegének lelkébe is néz és böncoló késével megkapja a szív redői közt az — örökkévalóságot. Milyen más lesz az a közoktatás, amely a keresztyén erkölcs gránitalapjain nyugszik; és milyen más az a nemzetgazdasági vagy szociális politika, amelynek látóköre nem merül ki az anyagi világ értékeiben, az élvezetben és a haszonban, hanem céljait egy magasabb, vallás-erkölcsi eszmeny foglalja össze, hogy a széppé és gazdaggá tett földi életben egy magasabb, mennyei világ lenyomata tükröződhessék.

Fiatal ember, akinek lelke különben is tele van ieealizmussal, akinek lelke még nem kopott el, magasztosabb feladatot nem végezhet, mintha a Bethlen Gábor Kör nagy céljait megoldani segít. Nemcsak az a haszon javallja ezt a munkát, amely belőle a társadalomra, a nemzetre háramlik, hanem az a tény, hogy e munkában tulajdonképpen megszentelődik az egyén és minden egyes tagon az istenfiúság dicsősége ragyog föl.

Ebben a reményben és ilyen bizodalommal foglalom el a Bethlen Gábor Kör elnöki székét. Bizom abban, hogy nem fognak magamra hagyni, hanem minden erejükkel részt vesznek e munkában, amely részvétel és segedelem nélkül az én vállalkozásom hiábavaló lenne. Már pedig ennek az ügynek megbuknia nem szabad és nem is fog, mert az Istennek az ügye. Csak az a kérdés, akarunk-e mi ebben az ügyben Istennek munkatársai, eszközei lenni? Mert Isten munkatársának lenni a legnagyobb méltóság, az egyetlen jutalom, az élet célja és dicsősége, tehát olyan palma, amely után mindnyájan futhatunk.

Benkő János sirkövének leleplezése.

Kegyeletes, meleg és bensőségteljes ünnepet ült október 21 én a görgényi egyházmegye, melynek lelkészi köre együttesen a marostordamegyei általános tanítóegylet görgényi körével ekkor leplezte le *Benkő* Jánosnak s a vele közös sirban fekvő hűséges életepárjának: *Garda* Annának a család s az egyházmegye által emelt sirkövét Magyarpéterlakán. *Benkő* János 49 éven át (1840—1889) volt a péterlaki egyház igazi, nagylelkű, teremtő zsenivel megáldott lelki pásztora, igazi atya; a görgényi egyházmegyének 23 éven át (1865—1889) Istentől megáldott életü és munkásságu feledhetetlen esperese, s az erdélyi egyházkerületnek 35 évig (1854—1889) generalis direktora. Az ünnep a templomban kezdődött, hol *Benkő* Jánosnak sorban

a 3-ik utódja: *Csekme* Ferenc esperes imádkozott. *Csekme* Gyula áll. tanító és *Farkas* Róza óvónő énekeltek orgona kíséret mellett, innen a hálás érzelmekkel eltelt szívü közönség a cinteremben levő közös sírhoz ment, mely ma már nem jeltelen, szép márványkö jelzi azoknak emlékét, kik itt a földön együtt indultak utnak, együtt küzdöttek, imádkoztak, dolgoztak, szenvedtek, türttek, reméltek, hittek, sirtak és örültek, majd eiváltak, de ismét összekerültek földön is, az égben is, most a fehér márvány jelzi, fedi, örzi síri álmukat, nyugalmukat, lelküknek nyugalma — hisszük — ott az Úr kebelén! Ezek az érzelmek fakadtak szívünkben, hallva az egyházmegye ifju főjegyzőjének *iffi. Kiss* Lajos lelkésznek, fiúi szeretettel teljes emlékezését, mintha az ifju *Timotheus* emlegetné, visszasírná nagy mentorát: Pált, a nagy apostolt, — ki immár nemés harcát megharcolva, hitét megtartva, megáldoztatott. Ezután az egyház jelenlegi lelkésze: *Keresztessy* Gyula ígérte még gyülekezete nevében is, hogy mint a nyugvók emlékét szívünkben őrzik, ugye porlandó márványt is fogják őrizni hiven mindhalálíig. Ezután *Benkő* János régi barátja, hamvaiban is tisztelője: *Rozsnyay* Ferencz igazgató tanácsos, az egyházmegye főgondnoka tette le meleg és megható beszéd kíséretében az egyházmegye koszorúját; utána a legidősb gyermek: *Benkő* Lajos hajdunánási lelkész tett koszorút a család nevében, melyet kivüle még *Borosnyay* Dániel brassói ügyvéd és egyházi ügyész neje: *Benkő* Anna és a 19 élő unoka nevében *Benkő* Viktor radnóthi h. lelkész képviselt. A fiui emlékezésre összetódultak az érzelmek a szivekben s ismét könnyek áztatták a földet, mint 19 évvel ezelőtt. A gyászének után a tanítói gyűlésen, melyen *Deák* Lajos kir. tan. elnökölt, *Böjthe* Károly péterlaki tanítónk Magyar-péterlaka történetének valóban tudós előadása közben is hálával emlegette *Benkő* esperest, kinek Istentől áldott életére emlékeztetnek az egyház, a község virágzása, az egyházmegye dézszakárpóllásai, kepeváltásai, miknek ő volt a kerületben kezdeményezője. Az emlékezés koronájának egyik legszebb ékköve volt az egyszerű nép szeméből alá folyó könnyek. Édes apát sirattak ma is az ő nagy prófétaalkü papjukban, s édes anyát, vigasztaló, tápláló, gyógyító, bátorító édes anyát a néhai való jó „esperesné asszonyban.” Legyen örökre áldott emlékezetük!

Isten ígéje.

„Láss, a te hited megtartott”

(A reformáció napján)

Lukács XVIII. r. 5—43 v.

Jézus ott jár Jerikó környékén. Nem a szelíd Galilea ez, hol egyszerű emberek áhitva-hallgatják őt. Nem kap itt jámbor hívőket, kik tenger mellett, vagy

a hegy lábánál üive, szomjú szívvel lesték ajkáról a szót; hisz az az ő álmuk beteljesedését jelenti! Egy hatalmas, de romlott kultúra bacilusait szívták magukba itt a lelkek. Ide Fülöp király már római szellemet plantált. A lelkek itt a bün sötétjébe merültek.

A bünnek városa gyakran átja az Urat. Hisz Ő azért jött, hogy „megkeresse, ami elveszett.”

És ott ül az út mellett, ő a legnyomorultabb valamennyi közt. Ő, akinek szeme nem fog fel fényt, kinek nincs nappala. Hiába ragyog Isten fényes napja: az ő utját nem ragyogja be, őt nem vezérli. Ott ül tehetetlenségében az út mellett, kér. rimánkodik, hogy mások alamizsnáján tengesse életét. Sokan mennek feléje és rá se néznek; fut dolgára mindenik. De van szánakozó szívü, van könyörületes, ki vet ölebe alamizsnát, egyik szükebben, bővebben a más. Van, aki gondtalan jószívűséggel pazarul megajándékozta őt. Hadd legyen egyszer jó napja a szegény világtalannak és hadd bámulja a gazdag jóltevőt, ki ilyen bőven szórja kincseit. De ki az, ki gondját felvenné, ki az, ki visszatudná adni azt az egyetlen valódi kincsét — elvesztett szemfényét? Mit ér az alamizsna? Oh hol az erő, mely felnyithatná az örökre elhomályosult szemet, hadd lásson égi fényt? Oh hol? Ember nem képes erre!

De ime, nagy rivalgást hall közeledni. Ki jön? Kérdi aggódva, szinte félve. A tolongók felelnek: a Názáreti. Szívét különös meleg járja át e szóra. Ő hozza az isteni erőt! S ajkára tör szívéből a kiáltás: „Jézus, Dávid fia, könyörülj rajtam!” Dorgálják, akik elől mennek: ugyan, mit háborogsz, mit kiabálsz!? Hogyan segíthetne ő rajtad? De neki hite van: számára csak Jézus hozhat gyógyulást. Sánták járnak, süketek hallanak, ha érinti Jézus. Őt is meggyógyíthatja isteni erejével. És újból kiált, csak hogy meghallja: „Jézus, Dávidnak fia, könyörülj rajtam!” S ime, Jézus közelg, szól: mit tegyek veled? „Hogy lássak!” mond az teljes hittel. És mond az Úr: „Láss, megtartott a te hited!”

Sz. hiveim! Mintha ma történt volna e csoda. E napon, mintha a nagy világtalan, az *emberi lélek* nyerte volna vissza látását. E napon, mintha ama *hit* újulna meg kebleinkbe, melyre az Úr mondá a vaknak: „Megtartott tégedet”. E napon, mintha nem emberi dicsőségnek, de az isteni *kegyelemnek* szentel-nénk ünnepet, mely hozzánk közelített.

I Bizony, vak volt az emberi lélek a reformáció hajnalhasad sa előtt. Egy sötét felleg vont örök éjtel a lélek szemére, miatta nem nézhetett oda, honnan minden fény árad alá: a mennybe.

Jól tudjuk, mi volt ez a terhes felleg: az egyház hatalma, a tekintélyuralom. Vonta a hályogot százféle szent, száz közbenjáró és egy számnélküli fekete sereg — a papi rend — a lélek szemére úgy, hogy hiába tekint fel az égre vagy bárhova, hiába keres egyetlen fényt, nem lát semmit sehol, de sűrű sötét.

öleli körül mindenfelől. S ha egy lépést akar tenni előre, a hatalom kormánypalcájába kell fogódznia, mint koldusnak a mankóba. „Ne lépj se jobbra, se balra, csak a merre én vezetlek, mert körötted mindenfelől a kárhozat tátongó örvénye. Belezuhanasz, ha a magad eszén jársz“, rémitgette untalan a római egyház. S ha e vak vezér nem vezette, ott tespedt a vallásos szellem tehetetlenül, mint a vak az országút mellett. Minden emberi szenvedély ott tolongott, ott száguldott el azon a széles, poros országuton, csak a lélek égfelé vágyakozása, csak a lélek szabadságszomja volt meddő, céltalan. Mindent elérhetett az ember, csak azt nem, hogy istenét szemtől szembe álljon.

És a látásától, szabad hitétől megfosztott emberi léleknek hordják az alamizsnát. Próbálják pótolni ama legfőbb elveszett kincset. Nagy elmék a tudás kincseit, művészi lelkek a képzelet alkotásait, mind oda hordják lábai elé. A reneszansz felkutatja a már idők mohától belepett ókori kulturát; feltámad a hellén művészet. De ez mind, mind csak alamizsna. Az egyház egy hatalmas épületet alkot, amelybe minden élőt, mint téglát bevakol. Sőt a pápa, kinek fején a menny, pokol és föld feletti uralom jele, a hármaskorona — bőven osztja malasztját; csak úgy árad szerte a világba a bünbocsánat. Nem csak, de teljes üdvöt biztosít az egyház a benne hívőknek. De az égi fényt sóvárgó léleknek ez mind csak alamizsna. Ez mind csak apró, földi fényugár. S az ember látni akar megnyilatkozott egeket, annak tiszta, derült kékjébe akar nézni, hol kegyelem van az ő számára eltéve. Ő maga akarja magának megszerezni az üdvöt, nem földi hatalmasságtól, de szemtől-szemben állva Krisztusával, ki egyedül ítél felette. Ezért kiált ő hozzá! Kiált hittel, mert tudja, hogy csak ő segíhet. S az Úr segít. Ime, e nap bizonyossága, hogy lát a lélek lát megnyilatkozott eget.

II. Ah! Nem halljátok-e a kiáltást, mely ma is felénk zeng az idők távolán át? A XV-ik században már hallja a morajt a koldusként kéregető vallásos szellem, melyet a Krisztus körül tolongók okoznak. Már tudja, hogy Dávid fia feléje közelg és hozza a szabadulást a sötétből. Tudja és kiált: „Jézus, könyörülj rajtam!“ Nézzétek ott Husz János Egy élő kiáltás ő az Úr segedelme után. S mint a vakot, ott a jerikói uton, megdorgálják őt is, mert kiáltani mer. Azok, akik elől mennek: Lirály, pápa, próbálják őt elnémitani, keményen megdorgálják őt, egész a máglyán való megégetésig. Ily dorgálásban szokta akkor részesíteni a római egyház engedetlen gyermekeit, a saját lelki üdvükre és Isten nagyobb dicsőségére.

És a kiáltás mégsem hallgat el. Cseh földön elnémitják, de végigzúgott az már kelettől nyugatig s ott távol, nyugaton hatalmas visszhang támadt rá, az oxfordi egyetem ódon falai körül. S miként az irás mondja: ez „még annál inkább kiált“. Ez Wickleff.

Ennek még porait is szerteszorják, hogy elhallgasson az oktalan rajongás.

De a hitnek az a sajátossága, hogy a megpróbáltatásban csak nő, ha elakarják fojtani, annál hatalmasabban tör ég felé. Vagy a tengert, ha vonzza a nap, hold, nap: emberi erő visszaszoríthatja-e, hogy dagályra ne emelkedjék? Elzárhatják-e istenétől az emberi lelket, földi erővel, ha érzi a lélek, hogy ott égi erő szólítja őt? Nem; hiába dorgálják a világ szerint való bölcsék is. Annál nagyobb hittel hiált ahhoz, akinél égi erő van; egészen addig, míg hozzálépve szól az: „Láss!“

Láss! Luther Márton hallotta ez isteni szót. Lásd a Krisztust, ki egyedül tarthat meg. Lásd Istent, ki nekünk „Erős várunk és fegyverünk, ellenség ellen“. Ah, az ő látása a hit teljes látása. Ott áll a föld fenyegető hatalmasai között; keze a Biblián, szive Krisztusának keblén és szól: „Itt állok, másképp nem tehetek“. Ott Kálvin szól: „Rajtunk Isten kegyelme, nem emberi erő“. Ott a magyar reformátorok, a 70 prédikátor. Hogy zeng a himnusz ajkaikról, míg rabláncra kötve hajtják a gályát, vészes tengeren:

„Sion, a menny lesz te részed.
Föld gyötrelmét hát ne nézzed“.
„Sion onnan számkivetni
Nem fog téged soha senki“.

Oh, láttak ők, láttak a hit szemével tul, fölül a földön, oda, hol nincsen mulandóság és mulandóságnak árnya sem. Elvesztek máglyán, gályán, börtönben, harcmezőn: de az ő hitők megtartá őket, de az ő hitők győzött s győzni fog, mert az maga isteni erő.

III. A vak hitt és azért kiáltott: „Jézus, Dávidnak fia, könyörülj rajtam“. Kiáltott és az égi kegyelem közel jött hozzá s szólott: láss. Hitt és megtartatott. De hogy hitt, az is a kegyelem műve volt. A hit nagyobb erő a földinél: „égi tűz“ az. A hitben már ott van mindig a kegyelem.

Isten fia, ki teljes vala hittel, teljes vala kegyellemmel.

Valahányszor az emberi lélekben az a hit gyult fel újra, mely ő benne volt: mindig azt a kegyelmet is érezte, amelyet Ő, a Krisztus ad! „Az igaz ember hitből él“ írja a nagy apostol és a lélek ugyanolyan emelkedettségével vallja: kegyelemből vagyok ami vagyok“. Ez jelszava, melylyel harcba indul egy egész elvadult világ ellen és küzd „mind a diadalmasságig“ míg szólhat: „Ime a régiek elmúltak és mindenek megújultak“. Mint támad az ő hite nyomán egy világ, a Krisztus világa.

És a reformátorok? „Hit által igazulunk meg, csupán“ mond Luther, „Isten kegyelméből“ egészíti ki Kálvin. Hit és kegyelem együtt van itt is. És ime e hit és e kegyelem nyomán új világ támad. Megnyílnak a szemek, a lélek szemei, látnak egy szép világot, hol isten lelke vezet mindent. Szárnyat kap és száll szabadon, büszkén. Oh, mert „hinni“ nem annyit tesz ma, mint egy vak hatalom igájába hajolni; nem, ez

a hit emeltetés mind fennebb, fennebb vonz, oda hol az Urnak lelke vagyon, mely a szabadságnak lelke; ez a hit nem lélek nélküli ceremonia, de Istennek imádása lélekben és igazságban. És a kegyelem: nem lekicsinyítése az emberi szabadságnak, de erő, isteni hatalom a lélekben, mely által felszabadul az minden anyagi nyűg alól, hogy égi tisztaságban éljen. Ah, mert e hit, e kegyelem: örökkétartó megújulás, megtisztulás, megszentelődés, égi erő és égi béke, itt a földön.

Emberi lelkek, ti, kiknek e hit, e kegyelem az elvesztett látást adta vissza: dicsőítvén az isten, kövesétek őt, ki hozta nekünk e hitet, e kegyelmet. Kövesétek Őt lelkesülten; meg nem rendülve semmi vész, vihar között, dicsőítvén Istent hittel teljes lélekben, kegyelemmel gazdag életben, mint ők: a reformátorok. Protestans egyház! Kövesd őt, hogy legyen hited, mely meg tart, Isten kegyelme által; kövesd Őt, hogy élj és:

„Ha kérded, hogy ki az?
Jézus Krisztus az,
Seregeknek ura,
Kinél nincs több isten.
Nála a győzelem.

Amen.

Konrád György.

Kegyesség utja.

Az imahét.

Őh te, aki által Istenhez mehetünk,
Útunk, igazságunk, életünk,
Aki ez úton jártál előttünk,
Oktass, vezérelj, gyámolits bennünk!

„Szent az ő neve. Szenteltessék meg a te neved.“

Luk. ev. 1, 49. Máté ev. 6, 9.

E hó 8—14. napjain az egész keresztyén világ hitbuzgó tagjai imahetüket tartották, 5—6 óra között összegyülekeztek, hogy megszenteljék az Úr nevét s összeköttetést keressenek Jézus Krisztussal. Az imahetet erdélyi egyházkerületünkben is több helyen megtartották és így Maros-Vásárhelyen is, hol a Ker. Szövetség tagjai naponta szép számmal vettek részt az imaórákon. Itt soroljuk fel az egyes napok imatárgyait.

Vasárnap, november 8.

Az Isten szentsége — korlátlan hatalom és fenség jelentetett ki az ő nevében.

Szent, szent, szent az Ur, a Mindenható, aki vala, aki vagyon és aki eljövendő. Ján. jel. 4, 8.

Hálát adtunk az Urnak: hogy mi, mint az ő megvaltott gyermekei a Jézus Krisztus által az ő tökéletes szentségének örvendhetünk.

Kérjük az Urat, hogy az ő Szent Lelke által, a benne vetett erős és rendületlen hitről mindenkör-örömmel tegyünk tanubizonyosságot.

Hétfő, november 9.

Az Isten szentsége — szívünket átalakító mennyei világosság és biztonságunk alapja.

Szent, szent, szent a seregeknek Ura, teljes mind a széles föld az ő dicsőségével! És. 6, 3.

Imádkoztunk a Szent Lélek világosságáért, hogy belássuk érdemtelen és bűnös voltunkat; imádkoztunk azért, hogy elfogadjuk ama erős vigasztalást, amely a Jézus Krisztus üdvözítő kegyelme által biztonságunk és békességünk alapját képezi.

Hálát adtunk az Urnak mindazon gazdag áldásért, amely afrikai munkánkat kísérte s kértük őt, hogy erősítse s gyámolítsa mindazokat, akik az ő szőlőjében munkálkodnak.

Kedd, november 10.

Az Isten szentsége — az isteni akarat kinyilatkoztatásában, mint az Isten szava, a testté lett Ige és az Isten igéje.

Az Istent soha senki nem látta; az egyszülött Fiú, aki az Atya kebelében van, az jelentette ki őt. Ján. ev. 1, 18.

Kértük az Urat, hogy az Ő igéje tanulmányozása és szorgalmas forgatásának hatása a mindennapi életben nyilvánvalóvá legyen és bennünket arra indítson, hogy segédkezet nyujtsunk másoknak avégre, hogy a sötétség cselekedeteit elhagyva, az Istenhez forduljanak és az ő világosságában járjanak.

Hálát adtunk amerikai testvéreink sikerkoronázta munkálkodásáért, újabb egyesületek és szövetségek alakulásáért, a tagok számának gyarapodásáért s azon lelki ébredésért, amely ezeket eredményezte.

Szerda, november 11.

Az Isten szentsége — a Jézus keresztfája által való megjelenésében.

Megigazulván ingyen az ő kegyelméből a Krisztus Jézusban való váltság által, kit az Isten eleve rendelt engesztelő áldozatul, hit által, az ő véreben, hogy megmutassa az ő igazságát az előbb elkövetett bűnöknek elnézése miatt . . . hogy igaz legyen ő és megigazítsa azt, aki a Jézus hitéből való. Romb. 3, 24—26.

Ha megvalljuk bűneinket, hü és igaz, hogy megbocsátja bűneinket, és megtisztítson minket minden hamisságtól. Ján. 1. I. 1, 9.

Kértük az Istent, hogy az ő evangélioma által, amely szentségét kijelentve a világnak, megmutatja, hogy ő igaz és megigazítja azt, aki a Jézus hitéből való, meggyőztessünk arról, hogy ezen evangéliom Isten ereje, üdvössége.

Hálát adtunk az Indiában, Kinában és Japánban folyó munkákért. Imádkozunk Japán minden szép és nemesért lelkesedő népéért, amely nemcsak a tudományok és művészetek terén vivta ki az őt megillető helyet a nemzetek közt, hanem keresztyén hitismeret és buzgóság tekintetében is méltán kiérdemli csodálatunkat.

Csütörtök, november 12.

Az Isten szentsége — erőnk és vigasztalásunk a háboruságok idején

Avagy az egész föld birája nem szolgáltatna-e igazságot. Móz. 1. k. 18, 25.

Imádkoztunk azért, hogy ha fájdalom és szomorúság ér bennünket, az Isten akaratján megnyugodjunk s ő hozzá folyamodjunk; kértük az Urat, hogy az igazi keresztyén szeretet, szelidség és türelem lelkével viseltessünk minden nyomorban sinlődő embertársunk iránt.

Imádkoztunk asztrália* munkánkért s különösen azért, hogy a nők nagyobb szeretettel és érdeklődéssel vegyenek részt azokban.

Péntek, november 13.

Az Isten szentsége — indítsón hálára és arra, hogy életünket, akaratunkat neki szenteljük.

Magasztaljátok az Urat, a mi Istenünket és boruljatok az ő lábainak zsámolya elé; szent ő. 99. Zs. 5.

Dicsértük az Urat hozzánk való szeretetéért, megszenteltük az ő napját s szolgáltunk neki szent ékességben.

Gondoltunk az Európában fennálló ker. nőszövetségekre, s kértük az Urat, hogy minden nehézségek és akadályok dacára vigye diadalra az ő ügyét, a lakadókat buzdítsa, az erőtlenekeket erősítse s töltsé ki lelkének kettős mértékét a szövetségek tagjaira.

Szombat, november 14.

Az Isten szentsége — szolgálatra hiv bennünket.

Szent, szent, szent a seregeknek Ura . . . a te hamisságod eltávozott és bünöd elfedeztetett. És hallám az Úr szavát: „Kit küldjek el és ki megyen el nekünk?” Én pedig mondek: Imhol vagyok én, küldj engemet. És. 6, 3—8.

Hálát adtunk az Urnak, hogy a Jézus Krisztusban megjelent isteni szentséget megmutatta minékünk és megláthattuk az ő szent akaratát, amely megszenteltetésünket muukálja.

Kértük az Urat, hogy a Szent Lélek az erdélyi ref. egyházkerület lelkészeibe, tanítóiba, előljáróiba, egyházi egyleteinkbe és intézményeinkbe is új istenes életet támasszon, s hogy minden tag szóval és tettel hozzájáruljon ahhoz, hogy az Isten országa eljőjön és az Isten neve megszenteltessék.

Hálát adtunk az Urnak minden már fennálló s most alakuló szövetségért s kértük őt, hogy mindenütt apostoli buzgósággal és lángoló szeretettel munkálkodjanak az ő szőlőjében.

H i r e k.

Olvasd a Bibliát.

A gonosz élet ítélete.

(Esaías 28. 1—6.)

Sokféle bűnben mutatkozik a gonosz emberek indulata, sokféle láncot is hordoznak, mint lelki rabságuk jelét; de egy sem olyan nyilvánvaló, mintha valaki mértékletlenséggel tönkreteszti azt a testet, melyet Isten az ő Lelkének hajlékává rendelt. Ma ismét alkalom van, hogy az ifjúságot figyelmeztessük azokra borzasztó veszedelemekre, mely a mértékletlenség révén fenyegetik az egyént, a családot, az egész nemzetet.

Aranymondás: Ne uralkodjék azért a bűn a ti halandó testetekben, hogy engedjete annak az ő kívánságai-ban Róm. 6. 12.

Oktató jegyzetek:

I. Samaria bűne. A próféták sokszor intették a samariabelieket, hogy térjenek meg. Mint sok más bűnt, szemükre vetettek nekik a mértékletlenséget, a részegséget is. De a nép nem hallgatott az intő szóra: megvetették az Isten igét. Kevélyek voltak, s azt hitték, nekik senki sem parancsol. Még gunnyal illették azt, ki józan életre intette őket. De nem olyan-e ma is minden ember, kikbe a bűn uralkodik; ki az ő testi kívánságainak engedelmeskedik. Az most is megveti az Ur beszédét, most is dicső dolognak tartja, ha minél többet vétkezik, most is kigunyolja azokat, kik tisztán élnek az Ur beszéde szerint.

II. Samaria ítélete. Bármily erősnek tartja magát valaki, az Ur ítéletét nem háríthatja el. Isten sokszor büntető eszközül felhasználja azt is, a ki nem tartozik az ő országához. Pogány királynak kellett az ítéletet végrehajtani. Ez hozott szegénységet sok samariai házba; ez hozott szegényt sok büszke embernek, ez vitt rabságba sok embert, ki ugysis szenvedélyeinek rabja volt: ez hozott halált sok olyan embernek, ki duhajkodásában talán azt jénekelte: sohse halunk meg! És így jön az ítélet most is feltartóztatlanul azokra akiknek testében a bűn uralkodik, jön betegség, nyomor, szegény, halál, kárhozat. Csak az menekül meg, a ki nem a test törvénye szerint él, kit a Krisztus váltása megszabadított, ki testét az Urnak ajánlja fel, hogy Szent Léleknek temploma legyen.

Egy ausztráliai ember a szesz italokról dolgozatot írván ezeket mondta: Én jó labdarugó akarok lenni nem iszom: testvérem jó turista, tehát nem iszik, barátom jó uszó akar lenni, azért nem iszik, Webb mint misszionarius mondja: Nem iszom és Livingstone mint orvos mondja: Nem iszom.

Péchy Árpád meghalt Lapunk zártakor vesszük a mélyen megrendítő hírt, hogy Péchy Árpád brassói lelkészársunk meghalt életének 43 ik, boldog ház-

ságának 22-ik életévében. Elvesztését azzal a fájdalommal siratjuk, amely azokat tölti el, akik sokat, mindent veszítettek benne. Mi és lapunk olvasói siratjuk a hű munkás lelkész, szerető barátot és önzetlen munkatársat.

Egyházkerületi közgyűlés. Az erdélyi egyházkerületi közgyűlés e hó 11 s következő napjain folyt le Kolozsvárt, amely, bár az egész gyűlés folyamatán áthatott az a fájdalmas érzés, amely vezető főgondnokunk br. *Bánffy Dezső* önmagának egészségi okokból történt távol maradása miatt már az első ilyen hírekre betöltötte a sziveket, mégis egy ilyen nagy és előkelő kálvinista gyűléshez méltó emelkedettséggel folyt le. Nagy lelki gyönyörűséggel s biztató reménnyel láttuk előljárni, a magasságokra vezető uton szeretett püspök urunkat, főtiszt. *Kenessey Béla* ömértóságát, a közgyűlést vezető elnökünket br. *Kemény Kálmán* önmag. -gát, *Zeyk Dániel* főgondnok ömért. gát, egyházkerületünk egyházi főjegyzőjét *Nagy Károly* theol. igazgató afiát, élén a derék egyházi és világi jegyzői karnak, egyházkerületünk munkás tisztviselői karát, *Péter Károly* egyh. ker. titkár, *Sárkány Lajos* ellenőr, *Kálmán János* tanügyi előadó. *Pünkösti Pál* egyh. ker. számvevő afiát, akiknek munkássága, becsületes, nemes törekvése zálog arra, hogy egyházkerületünk úgy a szellemi és lelkiélet, mint az anyagiak terén a már rég óhajtott révparthoz eljut.

Új theologiai tanár. Az erdélyi egyházkerület kolozsvári theologiaiának új-szövetségi tanszékére a legközelebbi egyházkerületi közgyűlés dr. *Bartók György* theol. magántanárt s nagyenyedi rendes tanárt választotta meg. Az ifju tanárt szeretettel üdvözljük új elhivatásában, b. e. édes atyjának szellemi örökében. Legyen az ő tanításainak lelki vezetője az Úr Jézus Krisztus.

Deák Lajos. A „Vasárnap” előző számában megemlékeztünk Deák Lajos kir. tanácsos, marosordamegyei kir. tanfelügyelő 25 éves jubileumáról s méltattuk benne a munkás és hű református embert, akinek érdemeiről az erdélyi egyházkerület közgyűlésén, püspökünk, főtiszt. *Kenessey Béla* ur ömértósága is elismerő méltánnyal emlékezett meg. Most arcképét is bemutatjuk.

— **Lehet-e egy reformátusnak ülni ima alatt?** ezt kérdi egy amerikai egy ottani laptól. Mire a lap azt mondja, hogy nem. Hát — ezt mi kérdezzük — lehet-e egy reformátusnak fejét egyenesen feltartva, szemével ide-oda tekintgetve imádkozni? S mi feleljük is reá, hogy nem! Mert az ilyen imádkozásban van egy kis nyegleség. Már pedig nyeglén viselni magát az embernek Istennel szemben nem illik.

— **Korunk társadalmát** sokan erős megrovásban részesítik. Legfőbb hibájául említik, hogy kiveszett az önzéstelenség, az önfeláldozás a társadalomból. Hát ez általán mondva igaz is. Igaz hogy legtöbb csak a maga hasznát nézi, és nem nézi azt, ami

egyebeknek is használ. Ezért kell e társadalomban magasra emelni a Krisztus zárlóját s hívni kell az embereket a Krisztus követésére. Ha az önfeláldozás önzéstelenség jobban áthatja társadalmunkat, egyházainkat, akkor nem hallunk annyi sok panaszt egyháztagok, lelkészek, tanítók, presbiterek, esperesek, egyházmegyei gondnokok, püspökök, theologiai tanárok és kerületi főgondnokok ellen, amennyivel ma telítve van körülöttünk a levegő, és telítve a mi szerkesztői irattárunk. — Imádkozzunk, hogy az önfeláldozás és önzéstelenség foglalja el ismét helyét a mi társadalmunkban és egyházi életünkben, egyházunk kormányzatában.

Ország-világ.

— **Az új választói jog.** A képviselőház keddi ülésén gr. *Andrássy* bővebb indokolás kíséretében benyújtotta a *választói jog reformjáról* váltótörvényjavaslatot, melyet egy 31 tagú bizottsághoz kért utasítani. A Ház engedelmeskedett. A választási javaslat főelvei: Választó minden férfi, aki magyar állampolgár, 24 éves, legalább egy év óta állandó lakással bír a községben. Az írni-olvasni tudás közvetlen választói jogot ad, (*de nincs a magyar nyelvhez kötve*) akik nem tudnak írni-olvasni azok közvetve gyakorolják választói jogukat, mint ös-választók. Ki vannak zárva a tényleges katonák, a rendőrök, a közsegélyben részesülők, a részegség miatt kétizben elítéltek. *Egy* szavazta van az említett föltételekkel bírónak és az ös-választók megbizottjának. *Kettős* szavazattal bírnak a középiskoláknak stb. négy osztályát végzetek, azok, kik ezen képzettségnek megfelelő állásra kineveztek, vagy választók már korábban; akik 32 évesek, katonakötelezettségüknek eleget tettek s legalább 2 gyerekük van, a 20 kor, áll. adót fizetők, ipari vállalat munkaadója és munkása, ha öt éve tart a viszony. *Hármas* szavazattal bír a középiskola s egyenrangú iskolák stb. legmagasabb osztályát végzett, az ezen képzettségnek megfelelő állásra korábban választottak, kinevezettek és 100 korona adófizető.

— **Református lelkészek küldöttsége.** A református lelkészek országos egyesületének küldöttsége tisztelgett ma d. e. *Justh Gyula* képviselőházi elnöknel, *Wekerle Sándor* miniszterelnöknel és *Apponyi Albert* kultuszminiszternél, akiket a reformátusok kongruájának kiegészítésére kértek. A küldöttséget *Antal Gábor* református püspök vezette és abban résztvettek *Kecskeméti Ferenc*, *Marjay Géler*, *Szász József*, *Halász Lajos*, *Szabó Károly* és *Kacsokovics Géza* orsz. képviselők. *Balthazar Dezső* dr. *Ferency Árpád* jogakadémiai tanár. *Ferency Gyula* dr. akadémiai tanár, *Márk Ferenc*, *Kiss József*, *Murányi János*, *Benkő István*, *Tüdős István*, dr. *Urházy Lajos*, *Poja Lajos*, *Nagy Vince*, *Szondi Géza*, *Labody Nagy Lajos*, *Kocsis József* és *Veress Jenő*.